

Frágreiðing

um at

einskilja landsjørðina

Innihald

Um arbeiðið hjá arbeiðsbólkinum	3
Niðurstøður og tilmæli.....	5
Endamál við einiskiljingini	7
Lýsing av tilgongdini og støðuni í Danmark og Íslandi við einiskiljing av jørðini	7
Hvat er at selja.....	7
Hvat skal ikki seljast.....	8
Rættindini hjá festarum og leigarum	8
Relatióin millum innangarðs og uttangaðs	9
Hagar við blandaðum privatum og almennum eigaraskapi	10
Landbúnaðarframleiðslan	11
Umsitingin av landbúnaðinum	11
Fígging av landbúnaðinum	12
Landbúnaðarstuðul og verja.....	13
Rakstrarumhvørvið	14
Dyrkilendi	15
Lendisætlan og lendisskipan	16
Hvat er galdandi landbúnaðarpolitikkur	17
Bústaðar- og brúkskylda.....	18
Almenn og samfelagslig áhugamál	19
Hvør kann keypa	20
Søluformur	21
Prísáseting.....	21
Nýtsla av sølupeningi	22
Hvør stendur fyri søluni.....	22
Lógarbroytingar.....	23
Fundir	23
Listi yvir landbúnaðarfrágreiðingar.....	24
Yvirlit yvir viðfest skjøl.....	25

Um arbeiðið hjá arbeiðsbólkinum

Landsstýrismaðurin í fiskivinnumálum setti tann 8. apríl 2014 arbeiðsbólk at arbeiða sambært hesum arbeiðssetningi:

- 1) Frágreiðing verður skrivað, ið skal nýtast sum grundarlag fyri politiskari viðgerð av spurninginum um sølu/einskiljing av almennu jørðini.
- 2) Í frágreiðingini verður stutt og neyvt lýst, hvat ein møgulig søla/einskiljing ítøkiliga kann fevna um. Lýsingin kann byggja á hugtøk og skipanir, ið verða nýtt í dag og eru til taks í skrivligum tilfari. Dømi um allýsingar kunnu vera:
  - Jarðarbýti, kongsjørð, óðalsjørð og onnur jørð.
  - Markatalsbygdur og hagapartar.
  - Uttangarðsjørð og (møguligt) samband við tilhoyrandi innangarðsjørð.
  - Festiskipan, festibrøv, festarar.
  - Stødd á tí, ið seljast kann. Ferkilometrar, hektarar, mørk og gyllin og/ella djór (seyður) pr. eind.
  - Uppbýti í vinnulig brúk, smábrúk, leigutraðir, hjávinna og annað.
  - Festir í felags- og blandaðum høgum.
  - Hvør fylgilóggáva finst? (kann hagalógin t.d. lofta smáum festum í felags haga?)
  - Aðrar allýsingar, ið lýsa tað, sum seljast kann.
- 3) Í frágreiðingini skal vísast á spurningar ella møgulig atlit, ið sambært arbeiðsbólkinum eru týðandi í eini politiskari viðgerð av spurninginum um einskiljing av jørðini. Arbeiðsbólkurin skal, í teimum førum hann metir tað møguligt, vísa á svar/uppskot til viðkomandi spurningar og atlit, ið verða viðgjørd.

Arbeiðið varð skipað sambært hesum verkætlanarleisti:

- Verkætlanareigarin er landsstýrismaðurin
- Stýrisbólkurin, ið hevur orðað arbeiðssetningin er mannaður við hesum fólkkum:
  - Heri Joensen, Fiskimálaráðið
  - Anni á Hædd, Fiskimálaráðið
  - Petur Nielsen, Umhvørvisstovan
  - Bjørn Patursson, Búnaðarstovan
  - Bárður Larsen, Kommunufelagið
- Verkætlanarbólkurin, ið kann skipa móguliga serfrøði í undirbólk, er mannaður við hesum fólkkum:
  - Arne Poulsen, Numo, formaður
  - Jákup Mørkøre, Fiskimálaráðið, skrivari
  - Óli Johansen, Umhvørvisstovan
  - Rólvur Djurhuus, Búnaðarstovan

Sí annars hjálagda arbeiðssetning, skjal 14.

Verkætlanarbólkurin hevur havt fund við umboð fyri Bóndafelagið, Óðalsfelagið, MBM, Búnaðarstovuna, Umhvørvisstovuna, Søvni Landsins og formannin í stýrisbólkinum.

Vit hava havt 11 fundir tilsamans og viðgjørt stórt sæð øll evnini í arbeiðssetninginum, tó ikki øll líka neyvt.

Tórshavn 1. juli 2014

Rólvur Djurhuus

Óli Johansen

Jákup Mørkøre

Arne Poulsen

Niðurstøður og tilmæli

Verkætlanarbólkurin hevur gjørt niðan fyri standandi niðurstøður og tilmæli.

Niðurstøður:

- Roknast kann við øktum dynamikki og kappingarføri innan landbúnaðin, og at meira kann fáast úr landsjørðini, verður hon einskild.
- Harumframt kann roknast við menning av atknýttum vinnum, sum natúrliga kunnu rekast saman við landbúnaðarvinnu og harav einum størri BTÚ.
- Fíggjar- og lániviðurskiftini verða greiðari við eini einskiljing.
- Rættindini hjá festarum eru so sterk, at verður ikki selt til teirra, skal festibraevið og møguligar tilhoyrandi ognir hjá viðkomandi festarum ognartakast fyrst.
- Tað skapar størri greidleika í høgum, har blandaður privatur og almennur ognarskapur er, verða slík festir einskild.
- Tað er onki í vegin fyri at selja tað mesta av landsjørðini, er heimildin til tess.

Tilmæli:

- Løgtingslóg nr. 45 frá 15. mai 2007 um landsjørð verður broytt soleiðis:
  - Landsstýrismaðurin fær heimild at einskilja landsjørðina, og Búnaðarstovan stendur fyri søluni.
  - Tað, sum verður definerað sum dyrkilendi, kann ikki bítast sundur, og skal framhaldandi brúkast sum dyrkilendi.
  - Bústaðarskyldan fyri einskilda landsjørð heldur áfram, og brúkskylda verður fyri dyrkilendi.
  - Verður í serligum førum selt burtur av dyrkilendi, eftir at tað er einskilt, skal tilsvarendi jørð dyrkast fyri sölupeningin, og tað, sum er eftir, skal bítast millum landið og eigaran.
  - Bert persónar, ið eru heimahoyrandi í Føroyum, og sum ikki eiga meira enn eini 2% av jørðini í Føroyum - íroknað ætlað keyp - kunnu keypa landsjørð.
  - Landsjørðin verður seld verandi festarum og leigarum fyri ein mettan marknaðarprís.
  - Keypa verandi leigarar ikki lendið í leigutíðini, verður lendið lagt til upprunaliga festið og í øðrum lagi selt til hægstbjóðandi, tá leigutíðin er úti.
  - Nærri nágreinaði fornminir verða ikki seld.
  - Almennarættur verður tryggjaður.
- Beinanvegin heimild er fingin til vega at selja landsjørðina, verður farið undir at selja festijørðina í blandaðum høgum og annars landsjørðina í heila tikið.
- Bindingin millum innangarðs og uttargarðs jørð verður avtikin, soleiðis at innangarðs og uttargarðs jørð kann seljast leys av hvørjum øðrum. Rætturin til bit verður varðveittur.
- Byrjað verður ein tilgongd, sum skal enda við eini lendisætlan fyri Føroyar.

- Peningurin frá sölum av landsjørð fer í Búnaðargrunnin, tó nakað markað til at gera eina lendisætlan.
- Øll hóskaði jørð verður til taks til nýdyrking, og stuðuls- og fíggingarskipanir verða áhaldandi galdandi, so leingi tórvur er á jørð til nýdyrking.
- Ognarar av einskildari jørð skulu framhaldandi kunna fáa stuðul og lán úr Búnaðargrunninum til somu treytir sum verandi festarar.
- Búnaðarstovan fær ráð frá einum bólki av trimum óheftum fólki við førleika og innliti í sambandi við einstøku einskiljingina.
- Orðaður verður ein landbúnaðarpolitikkur.

Endamál við einiskiljingini

Endamálið við einiskiljingini er at loysa tey bundnu fíggarligu virðini, ið eru í landsjørðini.

Tey íbornu virðini í jørðini eru tey somu, líkamikið hvørt jørðin er privat ella almenn, men við einum privatum ognarrætti til jørðina, vil viðkomandi hava størri áhuga og móguleika at fáa mest móguligt burtur úr jørðini sum landbúnaðarjørð, og umframt tað eisini at fáa mest móguligt burturúr, tá tað snýr seg um atknýtt virksemi, ið natúrliga kann rekast saman við landbúnaðarvirksemi.

Eigur viðkomandi sína egnu jørð og hartil hoyrandi ognir og útgerð, verða eisini fíggar- og lániviðurskiftini greiðari enn við verandi festi- og festikontoskipan.

Lýsing av tilgongdini og støðuni í Danmark og Íslandi við einiskiljing av jørðini

Danmark

Danmark hevði skipan við festijørð eins og í Føroyum. Har varð festijørðin einiskild í seinnu helvt av 18. og fyrru helvt av 19. øld. Hetta varð gjørt á tann hátt, at festarin keypti jørðina fyri 25 ferðir árligu festileiguna og fekk ognarbræv upp á jørðina ístaðin fyri festibrævið. Í dag er øll landbúnaðarjørð í Danmark ognarjørð.

Ísland

Í Íslandi var partur av jørðini festijørð á sama hátt sum í Føroyum, tó hevur verið lutfalsliga meira av ognarjørð í Íslandi enn í Føroyum. Seinastu umleið 100 árin er stórur partur av festijørðini einiskild. Í 2006 vóru einir 2.700 garðar við landbúnaðarframleiðslu í Íslandi, harav einir 2000 ognargarðar, 300 festigarðar, og einir 400 garðar sum feløg, grunnar o.o. eiga.

Seinastu umleið 30 árin eru einir 1000 garðar einiskildir í Íslandi. Festarin hevur forkeypsrætt, og festið verður ikki lýst til sølu, um so er, at festarin lýkur formellu krøvini at keypa.

Hvat er at selja

Í sambandi við hetta arbeiðið er gjørt yvirlit yvir alla ta jørð, sum landið eigur, sí skjøluni 1-7.

Fyri hvørja sýslu sær er lýst, hvat landið eigur av jørð innangarðs (m²), uttangaðs (mk., gl. og sk.), neyst, torvhús v.m., alt við tilhoyrandi matr. nr. Eisini er lýst, hvør stendur sum festari, leigari ella brúkari.

Fyri okkum at síggja, so kann farast undir at selja burtur av landsjørðini, so skjótt heimild til tess er fingin til vega, sí eisini pettini “Hvat skal ikki seljast” og “Lendisætlan og lendisskipan”.

Hvat skal ikki seljast

Viðvíkjandi fornminnum og friðingum er lóggávan greið og í stórum nøktandi, og tað er í høvuðsheitinum bert onkrir einstakir bygningar, sum talan helst ikki kann vera um at selja. Eisini eru mannagongdir uppbygdar millum Búnaðarstovuna og Søvni Landsins í sambandi við sølu burturav landsjørðini.

Tá tað snýr seg um tjóðargarð, fornminnir, søvn og friðing generelt verður mælt til, at Búnaðarstovan í hvørjum einstøkum føri tekur upp við relevantu myndugleikarnar, hvussu farast skal fram í sambandi við møguliga einskiljing.

Yvirskipað kann annars sigast, at verða treytirnar í sambandi við einskiljing av dyrkilendi, at slíkt lendi ikki skal kunna býtast sundur seinni, verður tað lættari at keypa ella ognartaka lendið aftur, skuldi tørvur verið á lendum seinni til bygging, ferðavinnu, frítíðarendamál, træplanting o.l. Harumframt kann vísast á, at privat eisini kunnu hava í huga at nýta part av síni jørð til ferðavinnu-, frítíðar- og træplantingarendamál.

Rættindini hjá festarum og leigarum

Festarar

Sambært galdandi lóggávu stendur festi við so leingi, festarin er á lívi, tó í mesta lagi til hann hevur fylt 70 ár, sí § 2, stk. 2 í lógini um landsjørð.

Sambært § 4, stk. 1 hava festarar rætt til at avhenda festibrøvini, og sambært stk. 2 kann festibræv verða veðsett.

Festarar hava eisini onnur rættindi sambært lógini um landsjørð, § 6. Hetta er rætturin til (við ávísingundantøkum í mun til bygningar o.a., ið hava fornfrøðiligan ella annan týðning fyri landið at eiga) at keypa innstøðu, sethús, fjós og aðrar bygningar við hóskaði undirlendi, sum hoyra til festið. Sethús kann festari keypa sjálvur ella saman við hjúnafelaga.

Sambært § 6, stk. 2 í lógini hevur festarin rætt til at nýta festið við lunnindum, harímillum veiðirættindi av festinum, rætt til at fiska í áum og vøtnum, og torvskurðar- og kolanámsrætt til egna nýtslu.

Sambært § 6, stk. 3 hefur festari rætt til at leiga øðrum lendi til fóðurframleiðslu og harímillum lendi at dyrka til fóðurframleiðslu fyri eyga, traðir og traðarstykkir, og stykkir til urtagarðsbrúk. Slík leigumál eru avmarkað til at galda í mesta lagi 20 ár í senn.

Sambært stk. 4 hefur festari rætt til at leiga veiðirættindi, undir hesum fuglabjørg og urðar, tó í mesta lagi fyri 1 ár í senn. Leiguinntøkur fara til festaran sjálvan.

Generelt kann sostatt sigast, at rættindi festarans eru víttfevandi langtíðarrættindi, ið eisini kunnu avhendast og veðsetast (við góðkenning frá myndugleikanum). Hetta merkir, at umsiting og lóggevari mugu vera tilvitað um og virða tey rættindi, ið festari hefur fingið við lóggávuni og festibrævinum, tí annars kann broytingin í lóggávuni/regulering verða mett sum inntriv í rættindi, ið eru vard á sama hátt sum ognarrættur, har myndugleikin kemur undir endurgjaldsábyrgd orsakað av inntrivinum.

Leigarar

Sambært § 7 í lógini um landsjørð kann Búnaðarstovan útleiga lendi burtur av landsjørð til fóðurframleiðslu og til lendi at dyrka til fóðurframleiðslu. Eisini hefur Búnaðarstovan heimild til at leiga út traðir og traðarstykkir, stykkir til urtagarðsbrúk, grundstykkir til húsabygging, vinnu-, ítróttar- og frítíðarendamál og almenn endamál o.a. fyri ávísa tíð. Leiguinntøkurnar verða fluttar á festikonto.

Sum nevnt omanfyri hefur festari eisini rætt til at leiga øðrum lendi til fóðurframleiðslu og harímillum lendi at dyrka við fóðurframleiðslu fyri eyga, traðir og traðarstykkir, og stykkir til urtagarðsbrúk. Slík leigumál eru avmarkað til at galda í mesta lagi 20 ár í senn, tó eru einstøk leigumál galdandi fyri lívstíð. Eisini kann festari útleiga veiðirættindi.

Ein leigari av lendi ella rættindum á festijørðini hefur sostatt síni rættindi sambært leiguavtalu við Búnaðarstovuna ella festara.

Eins og viðvíkjandi festara ber til at siga slíkar avtalur upp. Hetta kann verða gjørt kostnaðarfrítt, tá skeiðið er runnið, ella móti endurgjaldi um hetta er í leigutíðarskeiðinum. Hvørjir móguleikarnir/avleiðingarnar eru valdast serliga, hvørjar ítøkiligar treytir eru avtalaðar við einstaka leigaran. Eisini skal havast í huga, at leigarar kunnu kenna seg sterkt knýttan at eini trøð, tí viðkomandi ella forfedrar hjá viðkomandi hava í nógvum førum uppdyrkað lendið.

Sí annars skjal 8 frá Búnaðarstovuni.

Relatión millum innangarðs og uttangerðs

Øll jørð í Føroyum er antin skrásett sum innangarðs ella uttangerðs. Markið millum innan- og uttangerðs eru bøgardarnir, og frá gamlari tíð er høvuðsmunurin millum innan- og uttangerðs

rættindini til bit hjá seyði. Uttangarðs hevur seyður bitrætt alt árið, meðan hann bert hevur bitrætt innangarðs í tíðarskeiðinum 25. oktober til 14. mai.

Hvør fastur eigindómur hevur sítt matrikulnummar. Uttangarðs matrikulnummar skal vera knýtt at einum ella fleiri innangarðs matrikulnumrum, ið standa sum eigari av viðkomandi uttangarðs matrikulnummari. Innangarðs matrikulnummar eigur seg sjálv.

Flestu festir umfata bæði innan- og uttangarðslutir, har innangarðs stendur sum eigari av uttangarðs, og har festið verður skrásett við matrikulnummarinum hjá innangarðs. Hendinga festir hava onga uttangarðsjørð - bert innangarðsjørð.

Sambært bókini Føroya Náttúra eru 7,8 prosent av jørðini í Føroyum innangarðs. Tó er nakað av jørð lögð inn og velt aftaná, at matrikuleringin varð framd á viðkomandi staði, og henda jørð er framvegis skrásett sum uttangarðs. Vit halda tað vera av týðningi, at matrikuleringin verður dagførd alla tíðina, so samsvar er millum kortið og veruliga lendið.

Sum víst á omanfyri skal uttangarðs matrikulnummar vera knýtt at einum ella fleiri innangarðsnumrum, og elvir hetta mangan til tvørleikar í sambandi við sølu. Fyri at gera tað lættari, bæði at selja innangarðs og uttangarðs, verður mælt til at avtaka hesa bindingina, soleiðis at innangarðs og uttangarðs jørð kann seljast leys av hvørjum øðrum. Rætturin til bit kann og eigur at verða varðveittur.

Hagar við blandaðum privatum og almennum eigaraskapi

Hagarnir í Føroyum kunnu í høvudsheitum býttast í fimm bólkar: Ognarhagi við einum eigara, ognarhagi við fleiri eigarum, festihagi við einum festara, festihagi við fleiri festarum og blandaður hagi við bæði ognarum og festarum.

Raksturinn av felagshøgum og blandaðum høgum er skipaður sambært hagalógini. Fyri almenna jørð hevur festarin myndugleika eigarans vegna, og er at javnmeta við ognara, uttan so, at tað í einstøkum føri er tikin onnur avgerð av avvarðandi myndugleika.

Allir eigarar/festarar manna hagastevnuna, sum velur hagastýrið. Hagastevnan er evsti myndugleiki í haganum. Hagastýrið umboðar hagan í øllum málum og varðar um røkt av haganum, og hevur eisini ábyrgd av at føra roknskap fyri fyrising sína av peninginum hjá haganum. Roknskapur skal leggjast fram á hagastevnu á hvørjum ári.

Hagalógin er frá 1937, og hon byggir á ta vitan og tær royndir, sum menn høvdu um rakstur av høgum frá gamlari tíð. Hóast hon er gomul, og í onkrum førum kann tykjast ótíðarhóskandi, er hon eitt gott amboð at stýra rakstrinum í felagshøgum við. Tó hava festarar í blandaðum høgum ofta trupulleikar at geva sítt íkast til felagsarbeiðið. Teir skulu umframt hagalógina eisini lúka treytir í lóg um landsjørð, sum í summum førum ganga móti málinum um felags rakstur. Sum dømi kann nevast, at um hagastýrið hevur samtykt at leiga ella selja

lendi av haganum til eithvørt endamál, og nýta peningin til íløgur í haganum, so kann festarin ikki lata sín part til felags endamálið, tí hansara partur skal, sambært lóg um landsjørð, í Búnaðargrunnin. Eftir umsókn kann hann so fáa játtað helvtina til fígging.

Henda skipan ger, at festarin í blandaðum haga ofta ikki fær sama ágóða av inntøkum sum ognararnir, og festarin gerst í onkrum førum ikki partur av felagsskapinum móti sínum vilja við tað, at hann sleppur at brúka felags íløgurnar, t.d. seyðhús, hóast hann ikki er førur fyri at rinda sín part av teimum.

Hesin trupulleikin er ein bági fyri raksturin av blandaðum høgum, og er ein av eyðsýndu vansunum við skipanini við almennari jørð. Mælt verður til, at beinanvegin heimild er fingin til vega at selja landsjørðina, verður farið undir at selja festijørðina í blandaðum høgum.

Í Føroyum eru einir 80 blandaðir hagar við umleið 120 festarum.

Landbúnaðarframleiðslan

Har myndugleiki og politikarar hava ásett reglur um landbúnaðarframleiðslu, hevr fyri tað mesta verið ásett, at *festari hevr skyldu at framleiða á festinum mest møguligt sæð í mun til marknaðarviðurskiptir, og hvat annars má haldast at vera fíggarliga ráðiligt.*

Føroyska landbúnaðarframleiðslan er lýst í eini kanning av landbúnaðarframleiðsluni í Føroyum, sum Búnaðarstovan lat gera í 2006. Frágreiðingin býtir føroysku landbúnaðarframleiðsluna upp í bólkarnar kjøtframleiðsla frá seyði og neytum, mjólkframleiðsla (fjósini og MBM) og annað sum avroð, epli og røtur, flogfenaður og garðyrki. Mett varð, at samlaða landbúnaðarframleiðslan í 2005 kundi gerast upp til eitt virði á góðar 236 mió. krónur. Rávørunýtslan varð gjørd upp til knappar 147 mió. krónur. BTÚ varð gjørt upp til at vera knappar 90 mió. kr., har 36 mió. stava frá seyðahaldi, 38,3 mió. frá neytahaldi og mjólkavirking og 15 mió. frá øðrum virkseimi.

Uppgerðin vísti eisini, at tá landbúnaðurin hevði goldið skatt og onnur avgjøld til tað almenna, og eftir, at tað almenna hevði goldið landbúnaðinum landbúnaðarstuðul, var stórt sæð javnvág í pengarenslinum millum tað almenna og landbúnaðin.

Umsitingin av landbúnaðinum

Yvirskipað kann sigast, at føroyska landbúnaðarjørðin, sum verður brúkt til framleiðslu, er í tveimum - tann almenna festijørðin og óðalsjørðin. Óðalsjørðin ella óðalsbøndur eru ikki undir serstakari umsiting, uttan so, at talan er um felagshagar, sum skulu umsitast eftir lov nr. 172 frá 18. maj 1937 for Færøerne om Haugers Styrelse og Drift m.m., sum seinast broytt við løgtingslóg nr. 77 frá 25. mai 2009.

Festijørðin verður umsitin eftir lögtingslóg nr. 45 frá 15. mai 2007 um landsjørð, sum seinast broytt við lögtingslóg nr. 66 frá 15. mai 2014, har í § 1 er ásett, at Búnaðarstovan, sum er stovnur undir landsstýrismanninum, fyrisitur alla almenna jørð, ið ikki verður fyrisitin av ella er skrásett sum ogn hjá øðrum almennum stovni, herundir kommununum.

Búnaðarstovan letur almennu jørðina í festi. Krøvini eru í minsta lagi tvey ára arbeiðsroyndir frá landbúnaðinum og háltv ár á landbúnaðarskúla ella tílíkum skúla, sum Búnaðarstovan góðkennir. Búnaðarstovan hevur góðkent kvøldskúlaskeið í landbúnaði til øll festir, sum ikki hava mjólkneyt, og trý daga landbúnaðarskeið til festi við minni enn 50 áseyðum og ongum mjólkneytum. Somuleiðis er krav, at festari skal hava bústað sín á somu oyggj, sum festið er.

Mannagongdin við festaraskifti er, at fráfarandi festari finnur sjálvur sín eftirmann, og tá teir eru samdir sínámillum um prís á festibrævi, og hvat annað skal fylgja við keypinum v.m., fylla teir út oyðiblað um festaraskifti til Búnaðarstovuna. Somuleiðis sendir nýggi festarin vátanir um arbeiðsroyndir og landbúnaðarútbúgving. Tá Búnaðarstovan hevur góðkent nýggjan festara, verður festibræv skrivað og undirskrivað og síðani sent Búnaðargrunninum, so hann fær høvi til at tryggja sær veðrætt í festibrævinum fyri lán, sum eru tikin, áðrenn verandi lóg um landsjørð kom í gildi. Tá hetta er gjørt, verður festibrævið tinglisið.

Fígging av landbúnaðinum

Áðrenn lóg um landsjørð varð broytt í 2007, tá heimild varð givin festarum at avhenda og veðseta festibrøvini, var tað stórt sæð einans Føroya Jarðarráð, nú Búnaðargrunnurin, sum vildi fígga landbúnaðin á festijørð. Og tá stórt sæð allur íløgutungi landbúnaðurin er á festijørð, var tað regulin, at bøndur søktu fígging úr Jarðargrunninum.

Fleiri grundgevingar vóru fyri, at festibrævið í 2007 varð gjørt umsetiligt og kundi veðsetast. Ein av høvuðsorsøkunum var, at hetta vildi skapa nýggjar og fleiri móguleikar hjá festarum at søkja sær fígging, tí nú kundu fíggingarstovnar fáa veðrætt í festibrævinum og harvið betur trygd fyri lánunum. Harumframt fekk festarin við hesum avgerandi ávirkan á, hvør kundi taka yvir eftir honum.

Einasta treytin er, at veðhavarin innan eitt ár frá tí, at veðrætturin er gjørdur galdandi, skal hava funnið ein nýggjan festara, sum Búnaðarstovan kann góðkenna.

Støðan er nú tann, at festarar, eins og onnur, hava fleiri fíggingarmøguleikar, men so leingi Búnaðargrunnurin kann veita bíligari lán, verður hesin móguleiki helst altíð troyttur til fulnar, áðrenn farið verður aðrastaðni at søkja sær fígging.

Festibøndur hava harumframt ein annan serstakan móguleika at fígga ávísar útbyggingar av sokallaðu festikontu og felags festipulju skipanini. Hetta er skipan, sum er ásett í ILögtingslóg nr. 34 frá 7. mai 2013 um Búnaðargrunn, sum broytt við lögtingslóg nr. 63 frá 17. mai 2013. Upprunaliga er hetta grundað á eina skipan um, at tann peningur, sum varð kravdur inn fyri sølu av landsjørð av einum festi, varð settur inn í Jarðargrunnin markaður á

eina serstaka festikontu hjá hvørjum einstøkum festi. Síðani kundi viðkomandi festi søkja Føroya Jarðarráð um at fáa pening út til íløgur á festinum, serstakliga til velting.

Fígging úr Búnaðargrunninum fæst til keyp av fastari ogn, framleiðsluútgjöld og nýskapandi tiltøk við meira, sí annars § 2 í løgtingslóg nr. 34 frá 7. mai 2013. Afturgjaldstíðin fyri lán til fasta ogn er upp til 25 ár og upp til 10 ár fyri onnur lán. Rentan er upp til 1/5 lægri enn meðalrentan hjá peningastovnum fyri samsvarandi endamál.

Fyri nøkrum árum síðani bleiv skipan við felags festipulju sett í gildi. Fæið í hesari pulju eru inngjøld frá øllum festikontum. Helvtin av teimum upphæddum, sum stóðu á konto, tá lógin kom í gildi, umframt helvtin av teimum upphæddum, ið verða goldnar inn á eina festikonto – javnað fyri útgjöld - verður flutt við eins stórum upphæddum við ársenda tað árið, upphæddin er inngoldin, og 9 næstkomandi ár á felags festipulju.

Búnaðargrunnurin kann játta festum fígging av festikontu og lán ella stuðul av felags festipulju til ætlanir, sum hava til endamáls at skapa varandi virðisøking av festinum.

Fyri at Búnaðargrunnurin og aðrir veðhavarar, sum hava veð í festibrævinum, framhaldandi kunnu tryggja lán síni, eigur at verða skipað soleiðis fyri, at grunnurin og aðrir veðhavarar fáa hóskað trygd ella veð í sambandi við hvørja einstaka einskiljing, tá festibrævið fellur burtur.

Mælt verður annars til, at festikonto og felags festipulju skipanin verður avtíkin, og ein skipan verður gjørd soleiðis, at privatir landbúnaðar vinnurekandi og eftirverandi festarar verða javnstillaðir, tá tað snýr seg um at fáa fígging og stuðul úr Búnaðargrunninum.

Tá selt verður burturav verandi festum, eigur tá ein uppgerð at fara fram millum festaran og grunnin beinanvegin, ið kundi verið eftir sama leisti, sum skotið verður upp, tá selt verður burtur av einskildum dyrkilendi.

Sí eisini teldubræv frá Búnaðargrunninum, skjal 9.

Landbúnaðarstuðul og verja

Játtanin á fíggingarlógini í 2014 til landbúnaðarstuðul er góðar 15,2 mió. kr., harav avsett er til mjólkstuðul, stráfóðurstuðul, stuðul til neytakjót og vinnuliga seyðakjòtsframleiðslu ávikavist 7,3 mió. kr., 5,1 mió. kr., 0,5 mió. kr. og 1,7 mió. kr.

Eisini fær mjólkframleiðsluvirkið endurrindað MVG svarandi til umleið 15-16 mió. kr. árliga seinastu árin. Hetta ger, at mjólkframleiðsluvirkið kann avrokna bøndurnar ein hægri prís enn annars.

Føroysku landbúnaðarvørunar eru harumframt eisini vardar við tolli, t.d. er tollverjan, tá tað snýr seg um mjólkvørur: Mjólkvørur 0-1% fitiinnihald, 20% + 0,6 kr./kg, 1-6% fiti, 20% + 1,2 kr./kg og omanfyri 7% fiti, 20% + 7,4 kr./kg. Innfluttar mjólkvørur sleppa ikki undan at rinda MVG.

Hjálagt er yvirlit yvir landbúnaðarstuðul í ymsum londum, sí skjal 15. Hóast tað ikki er so lætt at fáa fatur á slíkum upplýsingum, so bendir tilfarið í skjali 15 á, at í Føroyum liggur stuðulin beinleiðis á vørueindini, men aðrastaðni eru nógv ymisk sløg av óbeinleiðis stuðli, sum lættir um trýstið á prísina og vørueindini.

Rakstrarumhvørvið

Sambært áður nevndu frágreiðing, sum Búnaðarstovan lat gera í 2005, var virðið av framleiðsluni í landbúnaðinum beint undir 1% av framleiðsluni í Føroyum. Varð forward og backward linking tikin við inn í myndina, varð mettt, at landbúnaðarframleiðslan ikki kom stórt upp um 1% av samlaðu framleiðsluni. Tað eru ikki gjørdar metingar síðan, men helst er parturin av landbúnaðarframleiðsluni ikki vaksin lutfalsliga í mun til samlaðu framleiðsluna. Týðningarmestu framleiðslurnar eru framvegis seyður og mjólk.

Innan seyðaframleiðsluna eru fáir vinnuliga ríknir garðar, meðan tað innan mjólkframleiðslu eru einir 28 vinnuliga ríknir garðar, og har tendensurin er, at garðarnir verða alt færri.

T.v.s. vinnulig landbúnaðarframleiðsla fer í høvuðsheitinum fram innan mjólkframleiðslu. Tó hevur seyðaframleiðsla ávísan búskaparligan týðning, men serliga sum týðandi frítíðarítriv hjá heilt nógvum føroyingum, og hevur stóran týðning fyri føroyska matmentan.

Tey allarflestu av fjósunum eru ov smá og óarbeiðslig til framtíðarkrøv. Í grannalondum okkara eru krøvini, at eftir eina ávísa tíðarfreist, skulu fjósini vera leysgongufjós. Slíkt krav í Føroyum vildi havt við sær, at flestu av fjósunum skuldu verið bygd av nýggjum.

Samlaða sølan av mjólkvørum frá MBM eru góðar 100 mió. kr. um árið bytt á einar 50 ymiskar vørur. Um tað hevði eydnast at farið undir ostaframleiðslu eisini, kundi mjólkframleiðslan frá bøndrunum verið økt munandi.

Fyri at taka tóttin við ostaframleiðslu upp krevst fyrst og fremst, at Føroyar fáa eina 3. landsavtalu við ES í lag, fyri at marknaðurin kann gerast nóg stórur til, at framleiðslan kann gerast lønsom. Mett verður, at eitt miðvíst arbeiði, sum kostar einar 10 mió. kr. íalt yvir eini 5 ár kundi ført til, at rokkið varð á mál.

MBM arbeiðir áhaldandi við at tryggja, at vøruúrvalið er nøktandi og roynir at fáa samstarv í lag við iNova í hesum sambandi, sí hjálagda skjal 10.

Gjørðar verða roknskapargreiningar av virkseminum hjá mjólkbøndrunum, og kunnu m.a. gerast hesar niðurstøður:

- Marginirnar eru smalar og inntøkurnar lágar
- Stórir partur av fyrítøkunum eru ikki førar fyri at gjalda eina rímiliga løn
- Tørvur er á øktari stráfóðurframleiðslu
- Bert trý fjós lúka framtíðarkrøvini til djóravælfærd
- Langfreistað skuld er hægri enn materiella støðisognin tilsamans og tí ein forðing fyri nýggjum íløgum
- Nakrir einstakir av mjólkbøndrunum hava klárað at hildið úrslitið javnt gott

Samantikið er landbúnaðarframleiðslan ikki ein vinna, sum kastar nakað serligt av sær. Tó eru tað einstakir bøndur, sum áhaldandi klára at skapa avkast.

Tí er ikki óhugsandi, at nakrir av bøndrunum fara at hava áhuga at keypa jørðina, teir hava um hendi. Verður gjørt meira burtur úr at dyrka lendið til grasframleiðslu og við strukturrationaliseringum, kann hugsast, at uppáttur fleiri fara at hava áhuga í hesum móguleika.

Dyrkilendi

Tað er bert viðvíkjandi mjólk, at landbúnaðurin í Føroyum stórt sæð er førur fyri at nøkta eftirspurningin frá heimamarknaðinum, og er hetta eisini okkara týðningarmesta vinnuliga landbúnaðarframleiðsla.

Ein høvuðsfortreyt fyri lønandi mjólkframleiðslu er, at nóg mikið av dyrkilendi er til taks, soleiðis at bøndurnir sjálvir kunnu framleiða stráfóður til egna nýtslu.

Tí eigur at verða skipað soleiðis fyri, at øll hósandi jørð er til taks til nýdyrking, og at stuðuls- og fíggingarskipanir áhaldandi eru galdandi, so leingi tørvurin á jørð til nýdyrking er. Serliga er hetta umráðandi, um tað eydnast at víðka vøruúrvalið framleitt úr mjólk - t.d. ostaframleiðsla - soleiðis at mjólkframleiðslan kann økjast munandi.

Í hesum sambandi arbeiðir Búnaðarstovan við at gera eitt yvirlit yvir støð í Føroyum, har nóg stórar víddir av dyrkilendi kunnu fáast til vega og vera til taks hjá stórum nútímans mjólkneytafjósum á staðnum, sí hjálagda ávegis skjal 11.

Hugsanin er, at verandi og potentielt dyrkilendi skal reserverast til stráfóðurframleiðslu, og skal hetta havast fyri eyga í sambandi við einskiljing.

Út frá hesum sjónarmiðum um dyrkilendi verður mælt til í sambandi við einskiljing av landsjørð, at:

- Verður jörð í serligum förum seld frá verandi dyrkilendi til onnur endamál, skal tilsvareandi jörð uppdyrkast.
- Permanent ætlan og skipan skal gerast fyrri at nóg mikið av dyrkilendi m.a. við nývelting verður til taks fyrri, at landbúnaðurin gerst sjálfvofsýnandi við stráfóður.
- Dyrkilendi skal ikki kunna býttast sundur, uttan at tað er fyrri at verða lagt saman við øðrum dyrkilendi.

Sambært yvirliti, sum Búnaðarstovan hevur gjørt, skulu veltast 320 hektarar fyrri at sigast kann, at vit hava nóg mikið av slátturbøi undir verandi mjólkframleiðslu. Aftrat hesum skulu 180 hektarar veltast fyrri gamlan bø, sum væntandi verður burturlagdur næstu 10 til 15 árin.

Lendisætlan og lendisskipan

Áhugamálini at brúka føroysku jørðina eru ymisk so sum:

- Til landbúnaðarendamál
- Til byggilendi
- Til ferðavinnu
- Til frítíðarendamál
- Til tjóðargarð
- Til fornminni og søvn
- Til træplanting
- Til friðingar

Landbúnaðarendamál

Tá tað snýr seg um jörð til landbúnaðarendamál, so er tað serliga tørvurin á jörð til stráfóðurframleiðslu í sambandi við mjólkframleiðslu, ið eigur at vera nøktaður, skal hesin parturin av landbúnaðinum gerast burðardyggur og lønsamur, sí undir pettinum “Dyrkilendi”.

Onnur endamál

Á fundi og í skrivi, sí skjal 12, hevur Umhvørvisstovan víst á, at:

- Tað mesta av lóggávuni, sum snýr seg um landbúnað og lendisnýtslu, er gomul.
- Vit eiga ikki nóg góðar metingar og skrásetingar av náttúru og lendi at brúka í sambandi við raðfestingar.
- Ongin planlóg er.

Eisini vísir Umhvørvisstovan á, at fortreytin fyrri skynsamari lendisnýtslu og náttúrurøkt er yvirskipað planlegging og kann ikki viðmæla at fara undir eina einskiljingartilgongd, uttan fyrst at dagføra lóggávu og fyrisitingarligar mannagongdir á náttúru-, lendis- og landbúnaðarøkinum, ella at hetta í minsta lagi er fyriskipað og lagt í fastar og viðtiknar karmar, og at peningur er settur av til hetta arbeiðið.

Bólkurin er samdur við Umhvørvisstovuna, at tørvur er á at fáa gjørt eina lendisætlan fyri Føroyar, og mælir til, at hetta arbeiðið verður skipað í fastar karmar og fíggað í sambandi við, at farið verður undir einskiljingartilgongdina.

Bólkurin heldur, at einskiljingin kann fara fram, samstundis sum lendisætlanin verður gjørd, verða omanfyri umrøddu atlit havd í huganum, og gott samskipti verður millum Búnaðarstovuna og Umhvørvisstovuna og aðrar relevantar stovnar í einskiljingartilgongdini.

Hvat er galdandi landbúnaðarpolitikkur

Ein týðandi fortreyt fyri, hvør prísur kann setast á landsjørðina og fyri áhugan at tilogna sær landsjørð er, hvørjir karmar koma at verða fram eftir fyri landbúnaðarvinnuna.

Yvirskipað verða slíkir karmar orðaðir í einum samanhangandi landbúnaðarpolitikki.

Vit skilja, at tað finst ikki ein almennur landbúnaðarpolitikkur, og mæla vit til, at ein landbúnaðarpolitikkur verður orðaður. Hinvegin finst fitt av tilfari um føroyskan landbúnað, og eru í hesum sambandi orðingar, sum kunnu útleggjast sum partar av einum samlaðum landbúnaðarpolitikki.

Eisini kann lesast út frá lóggávu og skipanum, hvat landið hevur í huganum skulu vera karmar fyri landbúnaðin.

Í sambandi við arbeiði okkara um einskiljing av landsjørðini hava vit gingið út frá, at landbúnaðarpolitikkurin er og verður grundaður á hesi yvirskipaðu prinsippini:

- Stabilir karmar
- Sterkan rætt til framleiðsluaktivini
- Atlit til umhvørvi, margfeldni og djóravælfærd
- Mest mógulig virðisøking

Harumframt verður roknað við, at m.a. hetta er og verður partur av fyriskipanunum fyri jørðina og landbúnaðin:

- Bústaðar- og brúksskylda
- Varðveitan av dyrkilendi
- Nýdyrking
- Varðveitan av siðbundna neyta- og seyðahaldinum
- Sjálvbjargni við mjólk
- Vernd móti ójavnari kapping og stuðul
- Atgeingi til náttúru
- Gransking

- Vøru- og framleiðslumenning

Bústaðar- og brúksskylda

Í lögtingslóg nr. 45 frá 15. maí 2007 um landsjórð er í § 5 ásett, at tann, ið hevur landsjórð í festi, skal hava bústað sín á somu oyggj, sum festið er. Henda áseting er einans galdandi fyri festijórðina. Upprunaliga var einki nevnt um bústaðarskyldu, tí tað var sjálvsagt, at festarin búði á festinum. Síðani er bústaðarskyldan komin í lógina, og tá varð ásett, at festarin skuldi búa á festinum. Síðani varð hon slakað til “í somu markatalsbygð sum festi er”, og nú er tað “í somu oyggj”.

Bústaðarskylda hevur altíð verið eitt kjaðevni, sum fleiri áskoðanir eru um. Spurningur kann setast við, hvør orsøkin er til bústaðarskylduna, og hví festarar og óðalsmenn – ið ikki hava bústaðarskyldu - skulu hava so ójavnar treytir.

Sambært lóg um landsjórð og tilhoyrandi kunngerðir kann Búnaðarstovan gera undantøk frá bústaðarskylduni. Higartil hevur Búnaðarstovan givið undantak frá somu oyggj, sum festi er, tá oyggjar eru bundnar saman við brúgv, undirsjóvartunli ella byrging, men ikki har sjógvur skilir oyggjar sum eitt nú til festir á útoyggjum. Tó er undantaksloyvi givið í avmarkað tíðarskeið.

Hóast góðu samferðslu viðurskiftini tala fyri, at tað ikki skuldi verið so neyðugt, at viðkomandi býr á síni landbúnaðarjórð, so vil ein bústaðarskylda í ávísan mun vera við til at tryggja, at jórðin verður brúkt, og at jórðin kemur fólki á staðnum tilgóðar.

Vit mæla tí til, at verandi bústaðarskylda fylgir við festum, sum verða einskild.

Partur av galdandi landbúnaðarpolitikkini – halda vit - er, at vit skulu vera sjálvbjargin, tá tað snýr seg um mjólk og ávísar mjólkvørur, og at vit skulu varðveita siðbundna neyta- og seyðahaldið.

Tí er natúrligt, at ein ávís brúksskylda skal fylgja við einskildu landsjórðini. Hetta er ikki nakað, sum er einfalt at handheva, og kundi brúksskyldan tí verið avmarkað til tann partin av landsjórðini, sum fellur undir dyrkilendi.

Vit mæla tí til, at brúksskylda skal fylgja við tí landsjórðini, sum verður allýst at vera dyrkilendi. Verður dyrkilendi ikki brúkt til landbúnaðarendamál ella bert verður brúkt í avmarkaðan mun, skal landið kunnu yvirtaka jórðina aftur fyri sama prís, sum hon var seld fyri.

Almenn og samfelagslig áhugamál

Almennu og samfelagsligu áhugamálini í jørð generelt eru m.a.

- Avkast av jørðini frá ymiskum virkseimi og sum leiga ella skattur
- At jørð er til taks til landbúnaðarendamál, ymist byggilendi, ferðavinnuendamá, frítíðarendamál og líknandi endamál
- Djóra- og plantumargfeldni
- Fornminnir

Ongin ognarskattur er í Føroyum, og tí er ongin inntøka frá jørðini sum so, men frá skatti og avgjöldum av landbúnaðarvirkseminum.

Harumframt tekur landið eitt lítið festigjald fyri landsjørðina. Hugsandi er, at eydnast at selja landsjørðina fyri ein prís, sum svarar til, hvat jørð verður seld fyri í fríari sølu, so kann landið fáa nakrar hundrað mió. kr. fyri hana tilsamans. Roknast kann tó ikki við, at øll jørðin verður seld beinanvegin.

Prísurin, jørðin verður seld fyri, kann verða grundarlag fyri at áseta eina meira marknaðargrunndaða festileigu.

Ein einskiljing kann sostatt bæði geva landinum inntøkur frá sølu, umframt at landið í hesum sambandi kann áseta eina hægri festileigu. Verður ein hægri festileiga ikki ásett, er grundarlag fyri tí, verður kappingin ójovn millum tey, ið keypa landsjørð og tey, ið framhaldandi sita við festunum.

Samanumtikið roknað vit við, at ein einskiljing vil hava við sær:

- Øktan dynamik í landbúnaðarvinnuni og harav standandi menning av framleiðslu og atknýttum vinnum, sum kunnu rekast saman við landbúnaðarvinnuni.
- At landbúnaðarvinnan gerst meira kappingarfør og minni heft at stuðli.
- At áhugin fyri gransking og menning generelt innan landbúnaðin og atknýttum vinnum fer at vaksa.
- Inntøkur frá einskiljingini.
- At BTÚ frá landbúnaðarvinnuni og hartil atknýttum vinnum økist.

Hini atlitini eru galdandi líkamikið, um jørðin er almenn ella privat. Tað, sum serliga kundi verið havt í huga í sambandi við eina einskiljing, er, hvørt atlit skulu takast til, um serligir servituttir skulu leggjast á jørðina, ið seld verður, ella nakað av almennu jørðini ikki skal seljast, men vera verandi á almennum hondum.

Í pettinum "Hvat er galdandi landbúnaðarpolitikkur" er roknað við, at partur av verandi og komandi landbúnaðarpolitikki er bústaðarskylda og at varðveita dyrkilendi, tí eiga

samsvarandi servituttir at vera á seldu landsjørðini. Hesir servituttir kunnu vera ymiskir alt eftir støddini av seldu jørðini, og hvar í landinum hon er.

Tað, at hugsanin er, at partur av landsjørðini framhaldandi skal brúkast sum dyrkilendi, kemur at avspeglast í einum lægri prís, enn um jørðin varð seld uttan omanfyri umrøddu avmarkingar. Tó kann tað koma fyri, at tað kann vera neyðugt at selja burtur av seldu landsjørðini til onnur endamál enn til dyrkilendi og tá til ein munandi hægri prís. Tí eigur eisini servituttur at verða álagdur landsjørð, sum verður seld sum dyrkilendi, at um hon verður seld víðari til onnur endamál enn til dyrkilendi, tá skal sölupeningurin nýtast til at útvega samsvarandi dyrkilendi, og tað, sum tá loypir av, verður býtt millum eigaran og landið.

Við tað at tað ikki finst ein landsplanur fyri nýtslu av jørðini í Føroyum, hava vit ikki nakað serliga gott grundarlag fyri at skjóta upp, hvørt nakað av landsjørðini ikki skal seljast.

Fyri at tryggja rættin hjá borgarum landsins atgeingi til føroysku náttúruna, og fyri at tryggja áhugamálum hjá ferðavinnuni verður mælt til, at almannarættur verður ásettur við lóg.

Hvør kann keypa

Við tí endamáli, at jørðin í Føroyum skal koma teimum, sum búgva í Føroyum til gagns, og at forða fyri, at jørðin verður savnað á fáum hondum, verður mælt til, at tað bert eru persónar, ið eru heimahoyrandi í Føroyum, og sum ikki eiga meira enn eini 2% av jørðini í Føroyum - íroknað ætlað keyp - sum kunnu keypa landsjørð.

Persónur er heimahoyrandi í Føroyum, sum

- er skrásettur í fólkeyvirlitinum í Føroyum,
- er fult skattskyldugur í Føroyum og
- hevur verið skrásettur í fólkeyvirlitinum í Føroyum í tilsamans 5 ár.

Eisini smápartafeløg og partafeløg skulu kunna keypa landsjørð. Somu treytir eru galdandi fyri persónarnar, ið eiga feløgini, sum fyri einstøku persónarnar omanfyri.

Lutfalsligi parturin, sum viðkomandi persónur eigur í slíkum feløgum og eisini tað, sum viðkomandi eigur persónliga, verður lagt saman fyri at rokna, hvussu nógv viðkomandi eigur tilsamans.

Søluformur

Sum víst á í pettinum "Rættindi hjá festarunum og leigarum" gevur lógin um landsjørð og festibrævið festarunum slíkan rætt, at mælt verður til, at verandi festarar fáa í boði at keypa jørðina, teir hava í festi, fyri tann prís, sum er lýstur í pettinum "Prísáseting".

At selja til verandi festarar er eisini í tráð við tað, sum varð skotið upp í "Forslag og betænkning afgivne af den færøske landbokkommission" frá 1911 og í "Álit um landbúnaðarviðurskifti Føroya: álit frá nevdini, landsstýrið setti 30. november 1993 at gera uppskot til landsstýrið viðvíkjandi framtíðar landbúnaðarvinnu í Føroyum" frá 1997.

Í báðum frágreiðingunum varð mettt, at privatur ognarskapur til jørðina var til fyrimunar fyri eigan og landbúnaðarvinnuna, umframt at víst varð á tætta tilknýtið hjá festaranum og familju hansara til jørðina, og at fleiri ættarlið hava verið við til at bøtt um festið.

Eisini varð í uppskoti frá Løgtinginum frá 1900 "Fæstegodsets Overgang til Selvejendom" ásett, at festarar skuldu kunna ognar sær festið.

Í hesum sambandi kann verða víst á, at umrøddu frágreiðingar vórðu gjørdar og uppskotið frá Løgtinginum samtykt, áðrenn støða festarans varð styrkt á tann hátt, at nú kann festarin avhenda festibrævið, umframt, at festarin kann keypa innstøðu, sethús, fjós og aðrar bygningar við hóskaði undirlendi, sum hoyra til festið.

Í øðrum lagi verður mælt til, at tá festari avhendar festibrævið – antin við at selja festibrævið ella við at lata tað inn – verður tikið upp við komandi festaran móguleikin at keypa jørðina.

Rætturin hjá leigarum er ikki so sterkur sum hjá festarum, men við tað, at leigarin kann hava sterkt tilknýti til viðkomandi lendi, verður mælt til at geva leigarum móguleika fyri at keypa lendið til mettan marknaðarprís. Hevur leigarin ikki tikið av tilboðnum, tá leigutíðin er farin, verður mælt til, at lendið verður lagt til upprunaliga festið, ella har hetta ikki er høgligt, so selt til hægstbjóðandi.

Prísáseting

Eins og yvirlit er gjørt yvir alla ta jørð, sum landið eigur, kann eisini verða skrásett, hvat jørð ymsastaðir í landinum verður seld fyri. Hugsanin er, at festijørðin verður seld fyri ein prís, sum kann ásetast við grundarlagi í hesum skrásettu prísum, alt eftir hvar í landinum, talan er um.

Hugsanin er eisini at brúka hetta grundarlagið, tá tað snýr seg um at selja jørðina, sum hoyrir til festini hjá mjølkbøndrunum. Tó verður mælt til, at tað í hesum førunum eisini verður mettt um, hvønn prís tað einstaka festið kann bera.

Dømi um prísir sæst í skjali 13. Skjal 13-1 vísir prísir á jørð, sum Búnaðarstovan selir til onnur endamál enn landbúnað. Hesir prísir eru fastsettir av eini óheftari nevnd og verða dagførir triðja hvørt ár. Í ávegisskjali 13-2 eru vístir söluprísir á ognarjørð um alt landið seinastu 20 árin.

Nýtsla av sölupeningi

Vit síggja fyri okkum serliga tveir móguleikar at nýta inntøkurnar frá sølu av landsjørð, har annar er, at peningurin fer beinleiðis í landskassan.

Hin móguleikin kundi verið, at sölupeningurin fer í Búnaðargrunnin, sí eisini undir pettinum “Fígging av landbúnaðinum”.

Vit halda, at hetta seinna er betra alternativ, tí tørvurin at velja jørð til dyrkilendi og til at byggja nýggj fjós er stórur og átrokandi. Eisini kann hetta vera við til at gera føroyska landbúnaðin meira kappingarføran móttvegis landbúnaðinum í øðrum londum, sum í mongum førum verður ógvuliga nógv stuðlaður. Somuleiðis kann hetta hava við sær, at landbúnaðurin sum frálíður kann gerast minni heftur av rakstrarstuðli.

Somuleiðis halda vit, at ein ávís upphædd eigur at verða markað til at fáa gjørt eina lendisætlan, kann peningur til hetta týðningarmikla endamál ikki fáast aðrar vegir.

Hvør stendur fyri söluni

Sambært § 9 í løgtingslóg nr. 45 frá 15. mai 2007 um landsjørð er tað heimilað Búnaðarstovuni at selja burtur av landsjørð. Í lógini er greitt ásett, hvørji endamál seljast kann til: Almenn endamál, grundstykkir til húsabygging, handils- og ídnaðar-, havbúnaðar-, ítróttar- og frítíðarendamál o.a. Áðrenn jørð verður seld burtur av einum festigarði ella leigutrøð, skal festarin/leigarin verða eftirspurdur.

Lógin heimilar ikki Búnaðarstovuni at selja jørð til landbúnaðarendamál. Tí verða festir og traðir ikki seld. Búnaðarstovan selir bert til kommunur, sum eru planmyndugleikin og til Landsverk. Tó verða uppískoyttisstykkir til verandi grundøki seld beinleiðis treytað av, at kommunan á staðnum viðmælir söluni.

Við tað, at Búnaðarstovan hevur royndir við at selja almenna jørð og annars fyrisitur landsjørðina, verður mælt til at hon kemur at standa fyri at einskilja landsjørðina.

Fyri at tryggja óheftni og harvið álit á einskiljingartilgongdina, verður mælt til, at Búnaðarstovan fær ráð frá einum bólki av trimum óheftum fólki við førleika og innliti í sambandi við einstøku einskiljingina fyri betur at tryggja óheftni, og rættar mannagongdir og harvið álit á tilgongdina.

Lógarbroytingar

Í sambandi við einskiljing av landsjørð er tað fyrst og fremst talan um at broyta lógina um landsjørð, men niðanfyri eru reksaðar upp lógir, sum kunnu vera viðkomandi at broyta, og sum í hvussu so er mugu verða eftirhugdar, um landsjørðin verður einskild (ikki úttømandi yvirlit):

1. Løgtingslóg um landsjørð (Her mugu broytingar verða gjørdar í ásetingunum um umsiting av festijørðini, festirættindi, festitreytir, reglurnar um sølu og leigu og um endurgjald til festara og onnur, t.v.s. stórir partur av lógini)
2. Løgtingslóg um búnaðargrunn (Neyðugt at broyta § 5 um sølu av fastari ogn hjá landinum, og at ágóðin av søluni skal flytast Búnaðargrunninum og verða bókað á kontu hjá avvarðandi festi)
3. Hagalógin (Umrøður almennu jørðina og má eftirhyggjast, men ivasamt er, um broytingar eru neyðugar, t.e. um valt verður, at vetrarbit og avloysing heldur fram sum áður, ella hetta verður broytt)
4. Lóg um hegn og markskil (Umrøður almennu jørðina og má eftirhyggjast, men ivasamt er, um broytingar eru neyðugar)
5. Grannastevnulógin (Umrøður eisini almennu jørðina og má eftirhyggjast, men ivasamt er, um broytingar eru neyðugar)
6. Landbúnaðarstevnulógin (Lógin er generelt orðað og helst eru ongar broytingar neyðugar)
7. Útskiðingarlógin (Umrøður almennu jørðina og má eftirhyggjast, men ivasamt er, um broytingar eru neyðugar)
8. Matrikullógin (Lógin heimilar sundurbýti í ávísam førum. Verður bara talan um at selja samlaðar fastar ognir (heil festi, traðir v.m., ið hava egið matr. nr.) er helst ongin tørvur á broyting. Verður hinvegin talan um at býta partar frá fyri at selja hesar, so má metast um, hvørt verandi heimildir fyri sundurbýti eru nøktandi, sí serliga §§ 15-17. Skal bindingin millum uttangaðs og innangaðs jørð avtakast, skal § 17 broytast)
9. Tinglýsingarlógin (Neyvan tørvur á broytingum. Meira umráðandi er, at matrikulviðurskiðini eru greið, og at støðan hjá veðhavarum v.m. eru greidd í sambandi við móguliga sølu, og slíkum tekur tinglýsingarlógin generelt hædd fyri)

Sí annars skjal 8 frá Búnaðarstovuni.

Fundir

Vit hava havt fund við

- Sigert Patursson, formaður, Bóndafelagið
- Niels Thomas Pedersen, formaður, Óðalsfelagið
- Hákun Steingrímsson, stjóri, MBM
- Bjørn Patursson, stjóri, Búnaðarstovan
- Petur Nielsen og Tróndur Leivsson, ávikavist stjóri og landsskógarvørður, Umhvørvisstovan

- Andras Mortensen og Símun Arge, ávikavist stjóri og fornfrøðiligur ráðgevi, Søvnlandsins
- Andrass Holm Arge, deildarleiðari, Búnaðarstovan
- Heri Joensen, deildarleiðari, Fiskimálaráðið

Listi yvir landbúnaðarfrágreiðingar

Niðan fyri standandi frágreiðingar, sum hava við landbúnað og jørð at gera og partvíst eru brúktar í fyriliggjandi arbeiði, eru at finna á www.tinganes.fo undir “almenn álit”:

Útgávuár og mánaður	Heiti
2012.12	Álit frá nevnd í ymsum landbúnaðarviðurskiftum
2011.04	Tilmæli og rakstrarætlan í samband við varðveiting av húsdýrum av føroyskum uppruna
2006.05	Kanning av landbúnaðarframleiðsluni í Føroyum
2006.04	Fyrsta tilmæli frá arbeiðsbólki, sum stendur fyri verkætlan at skipa fyri varðveiting av ognunum í Koltri og náttúrusavni har.
2005.09	Álit um mjólkneytahaldið í Føroyum
2001.09	Álit um yrkisútbúgving innan landbúnað
2000.05	Álit frá ráðleggingarbólkinum sum landsstýrismaðurin í mentamálum setti at gera antikvariska serskipan fyri Koltur
1997.12	Álit um landbúnaðarviðurskifti Føroya : álit frá nevndini, landsstýrið setti 30. november 1993 at gera uppskot til landsstýrið viðvíkjandi framtíðar landbúnaðarvinnu í Føroyum
1990.02	Álit frá "Koltursnevndini" : nevnd sett av Føroya Landsstýri 10. mars 1989 at koma við uppskoti um eina antikvariska serskipan fyri Koltur
1981.06	Loðdjórahald í Føroyum - Fyribilskanning.
1966.07	Álit frá landbúnaðarnevndini, ið sett var sambært Ll. nr. 17 frá 27. apríl 1965
1959.07	Álit frá nevndini at eftirkanna jarðarlóggávuna, geva álit og møguligt uppskot til broytingar.
1932.04	Betænking afgivet af den af landbrugsministeriet under 30. juli 1930 nedsatte udvalg angaaende en særlig lovgivning sigtende til fremme af opdyrkningen på Færøerne, april 1932 (Grábók)
1911.05 1 , 2 , 3 , 4 .	Forslag og betænking afgivne af den færøske landbokommission

Yvirlit yvir viðfest skjøl

Skjal 1-6: Yvirlit yvir landsjørðina í 6 ymisku sýslunum

1. Suðuroyar sýsla
2. Sandoyar sýsla
3. Vága sýsla
4. Norðoya sýsla
5. Streymoyar sýsla
6. Eysturoyar sýsla (yvirlitið er seinkað og verður tøkt eftir summarfrítíðina)

Skjal 7: Uppsamlingarskjal/yvirlit/samandráttur av skjal 1-6

Skjal 8: Skjal frá Búnaðarstovuni: Um rættindi hjá festarum og traðarleigarum og tørvandi lógarbroytingar, dagfest 16. juni 2014

Skjal 9: Teldupostur frá Búnaðarstovuni

Skjal 10: Skjal frá MBM

Skjal 11: Føroyakort frá Búnaðarstovuni, sum vísir yvirlit yvir støð í Føroyum, har nóg stórar víddir av dyrkilendi kunnu fáast til vega og vera til taks hjá stórum nútímans mjólk neytafjósum á staðnum

Skjal 12: Skriv frá Umhvørvisstovuni (tørvur á lendisætlan fyri Føroyar, og ynskiligt at fígging verður sett av til at fara undir hetta arbeiðið)

Skjal 13: Prísyvirlit:

1. Verandi yvirlit hjá BST
2. Ávegisskjal við nøkrum prísum á jørð pr. gyllin um alt landið

Skjal 14: Arbeiðssetningurin frá 8. apríl 2014

Skjal 15: Landbúnaðarstuðul og verja